

TĖVŲ IŠSILAVINIMO ĮTAKA UGDANT VAIKO EMOCINIŲ INTELEKTĄ JAUNESNIAME MOKYKLINIAME AMŽIUIJE (6-11 M.)

Viktorija Stadnik, Dr. Giedrė Slušnienė
Klaipėdos valstybinė kolegija
DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.v1iIX.351>

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjama, ar tėvų išsilavinimas turi įtakos ugdant vaiko emocinį intelektą jaunesniame mokykliniame amžiuje. Šiuolaikiniame pasaulyje vyrauja nuomonė, kad aukštesnio išsilavinimo tėvai gali užauginti emociškai intelektualesnį vaiką. Tačiau emocinis išprusimas ne visada yra susijęs su aukštu intelekto koeficientu. Straipsnyje analizuojama emocinio intelekto samprata ir raiška, stengiamasi pagrįsti tėvų išsilavinimo įtaką, ugdant vaiko emocinį intelektą, pateikiami emocinio intelekto ugdymo ypatumai ir galimybės šeimoje, bei pateikiami atlikto kiekybinio tyrimo, kuriame dalyvavo respondentai (tėvai), auginantys jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus ir yra įgiję skirtingą išsilavinimą, rezultatai ir jų interpretacija. Tyrimo rezultatai patvirtino, jog tėvai, turintys aukštesnį išsilavinimą, labiau rūpinasi vaiko emociniu ugdymu. Jiems svarbesni tokie vaiko gebėjimai, kaip mokėjimas drąsiai reikšti savo nuomonę, sunkumų įveika ir savęs pažinimas. Šie tėvai dažniau taiko vieną iš svarbiausių emocinio intelekto metodų – padeda vaikui išmokyti valdyti neigiamas emocijas ir stresines situacijas.

Pagrindiniai žodžiai: emocinis intelektas, jaunesnysis mokyklinis amžius, išsilavinimas, šeima, ugdymas.

Įvadas

Temos aktualumas. Šiuolaikinėje visuomenėje dėl įvairiausių priežasčių tapo aktualu kalbėti apie jausmus, emocijas ir empatiją. Todėl gyvenimo kokybė ir psichologinė sveikata tapo svarbiais aspektais šiuolaikiniam žmogui. XX a. pabaigoje Goleman (1995), įsigilinęs į žmogaus emocišines būsenas, darančias įtaką jo socialiniam gyvenimui, išleido knygą, kurioje išpopuliarino sąvoką „emocinis intelektas“. Daugelis mokslininkų, tyrinėję emocinio intelekto temą, tvirtina, jog emocinis intelektas yra stipriausias veiksnys, nuo kurio priklauso, kiek asmenybė bus laiminga.

Vaikai ugdymosi įstaigose pagal *Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto įsakymą* (2022, <https://www.e-tar.lt>) su pedagogų pagalba lavina socialinę, emocinę ir sveikos gyvensenos kompetenciją, kuri apima asmens savimonę ir savitvardą, socialinį sąmoningumą, tarpusavio santykių kūrimo gebėjimus, atsakingus sprendimų priėmimus ir asmens rūpinimąsi fizine bei psichine sveikata. Tačiau, kaip teigia daugelis mokslininkų (Goleman, 2009; Lekavičienė ir Antinienė, 2015; Aron, 2020 ir kt.), būtent šeimos vaidmuo yra pagrindinis kuriant vaiko elgesio modelius, formuojant emocijas ir kitus svarbius emocinio intelekto aspektus. Įrodyta, jog vaikai, kurių emocinis intelektas aukštesnis, yra socialiesni, linkę bendradarbiauti, optimistiškesni bei geriau moka spręsti įvairias problemas (Alegre, 2012; Sethi ir kt., 2013; Karklytė – Palevičienė, 2021 ir kt.).

Tyrimo problema. Vyrauja skirtingos nuomonės apie vaikų auklėjimo ypatumus šeimoje priklausomai nuo tėvų išsilavinimo. Dažnai manoma, jog žemesnio išsilavinimo žmonės nepajėgia tinkamai auklėti vaikų, tuo tarpu, kai išsilavinę laikomi tinkamais tėvais, galinčiais ugdyti „gerus“ vaikus. Tačiau emocinis intelektas ne visada reiškia aukštą intelekto koeficientą. Todėl keliamas probleminis klausimas: kokią įtaką turi tėvų išsilavinimas ugdant vaiko emocinį intelektą jaunesniame mokykliniame amžiuje?

Tyrimo objektas – tėvų išsilavinimo įtaka ugdant emocinį intelektą.

Tyrimo tikslas – nustatyti, kokią įtaką turi tėvų išsilavinimas ugdant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko emocinį intelektą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti emocinio intelekto sampratą ir raišką.
2. Pagrįsti tėvų išsilavinimo įtaką ugdant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko emocinį intelektą.
3. Išnagrinėti emocinio intelekto ugdymo ypatumus ir galimybes šeimoje.
4. Įvertinti tėvų išsilavinimo įtaką ugdant vaiko emocinį intelektą.

Tyrimo metodai: siekiant atskleisti tėvų išsilavinimo įtaką, ugdant vaiko emocinį intelektą, jo sampratą bei ugdymo ypatumus, pasirinktas mokslinės literatūros analizės metodas. Tyrimo tikslui pasiekti pasirinktas kiekybinis metodas – anketinė apklausa. Tyrimo rezultatai apdoroti ir susisteminti SPSS ir Microsoft Excel programomis.

1. Emocinio intelekto samprata ir raiška

Remiantis mokslininkų darbais, emocinis intelektas (EQ) dar vadinamas emocinė kompetencija, emocinis išprusimas arba emocinis raštingumas. Egzistuoja trys pagrindiniai EQ modeliai: 1) Salovey ir Mayers modelis (1990) vaizduoja EQ kaip pažintinį gebėjimą ir kaip atskirą intelektą; 2) Reuven Bar-On modelis (2007) įtraukia į EQ sąvoką pažintinius sugebėjimus bei asmenybės aspektus ir apibūdina kaip mišrų intelektą; 3) Goleman EQ (2009) taip pat vadina mišriu intelektu, apimančiu pažintinius sugebėjimus ir asmenybės aspektus, tačiau yra orientuotas į veiksnius, lemiančius sėkmę darbo vietoje. Remiantis Giedriene (2015), EQ tai, emocinės žinios ir emocinė kompetencija.

Remdamasis tyrimų duomenimis Goleman (2009) išskyrė penkias pagrindines sritis, kuriose pasireiškia EQ: savo jausmų pažinimo; emocijų valdymo; gebėjimo siekti tikslo; gebėjimo įžvelgti kitų jausmus; žmonių tarpusavio santykių. Į EQ visumą įtraukia gebėjimą pagrįsti savo poelgius, nepalūžti žlugus svajonėms, kontroliuoti impulsus, nesitenkinti pasiektu, valdyti savo nuotaikas, nepasiduoti nevilčiai bei įsijausti į kito padėtį. Taip pat išskiriamos vaiko pagrindinės žinios, nuo kurių priklauso pasirengimas mokyklai – kaip mokytis, kurias ugdo tėvai ir pedagogai. Išskiriami svarbiausi šio gebėjimo elementai, susiję su vaiko EQ: pasitikėjimas, smalsumas, sąmoningumas, savikontrolė, ryšiai su kitais, gebėjimas bendrauti, bendradarbiavimas (Goleman, 2009).

Galima apibendrinti, kad EQ gali būti vadinamas skirtingai, tačiau tai nepakeičia jo prasmės. EQ sudaro tokie veiksniai, kaip gebėjimas suprasti ne tik savo jausmus ir emocijas, bet ir atpažinti jas kituose žmonėse, mokėjimas valdyti ir tinkamai išreikšti emocijas, gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti. Tinkamai ugdomas EQ sąlygoja sėkmingą vaikų pasirengimą mokyklai.

2. Tėvų išsilavinimo įtaka ugdant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko emocinį intelektą

Lekavičienė ir Antinienė (2015) teigia, kad vienas svarbiausių veiksnių, veikiančių vaiko emocinį pagrindą šeimoje, yra tėvų išsilavinimas. Kinijoje atlikto tyrimo metu Zhang (2014) patvirtinto tėvų išsilavinimo sąsajas su vaikų psichopatologija – internaliais ir eksternaliais sutrikimais. Nustatyta, kad žemesnio išsilavinimo tėvų vaikai mato pasaulį nepatikimą, jaučiasi atstumti ir neverti meilės. Meyrose, Klasen ir kt. (2018) nustatė, kad vaikai, kurių mamos yra žemo išsilavinimo, turi žymiai daugiau psichikos problemų, nei vaikų, kurių mamos turi aukštąjį išsilavinimą.

Oksuz ir Coskun (2017) atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad aukštesnis mamos išsilavinimas lemia geresnius vaikų EQ rezultatus. Mamos išsilavinimas yra vienas iš pagrindinių elementų, gerinančių vaiko ir mamos bendravimą. Jos teigiamai ir jautriai reaguoja į savo vaikų poreikius, būtent tai, jų nuomone, gali turėti įtakos vaiko emocinio intelekto ugdymui. Alegre (2012) pažymi, kad laikas, kurį mamos praleidžia su vaikais žaisdamos, ir bendravimo kokybė yra svarbūs vaikų EQ ugdymui. Mamos bendravimas teigiamai veikia vaiko emocijų reguliaciją. Autorius išskiria du emocinio ryšio mechanizmus: modeliavimo ir pastiprinimo, kuriuos padidina ilgesnis laikas praleistas kartu. Kad mamos ir vaiko bendra edukacinė veikla būtų sėkminga, reikia, jog dalyviai gebėtų pozityviai bendrauti tarpusavyje įvairiose situacijose, kurios gali sukelti nusivylimą, taip yra priversti išmokti palaikyti vieni kitus pozityviai. Tokia veikla palengvina asmeninių pomėgių tyrinėjimą ir leidžia vaikams sužinoti apie savo jausmus ir emocijas įvairiose situacijose.

Pagal Sethi ir kt. (2013), tėvų savigarba teigiamai veikia vaikų emocinę gerovę. Vaikas išmoksta pasitikėti savimi, valdyti emocijas ir stresą. Aukštą savigarbą turintys tėvai dažniausiai yra išsilavinę, patiria mažiau streso auklėdami, lengviau sprendžia problemas ir yra mažiau jautrūs kritikai. Žemaitienė ir kt. (2022) teigia, kad galimai aukšto išsilavinimo tėvai turi daugiau žinių ir įgūdžių vaikų auklėjimui ir emocinei gerovei, nes geriau supranta vaiko raidos etapus ir geba tinkamai reaguoti į vaiko emocijas. Sanchez – Nunez ir kt. (2020) teigia, kad tėvų vaidmuo skiriasi ugdant vaiko emocinius gebėjimus.

Vaikas gali labiau orientuotis į mamą, nes ji dažniau rodo emocijas, o tėvas – savo elgesiu formuoja vaiko supratimą apie emocijas.

Galima apibendrinti, kad tėvų išsilavinimas teigiamai veikia vaiko emocinį išprusimą. Tėvai turi galimybę suteikti vaikui žinias apie tinkamą elgesį, ne tik kalbėdami, bet ir rodydami asmeniniu pavyzdžiu. Mama labiausiai veikia vaiko EQ, nes moka teigiamai ir jautriai reaguoti į vaiko poreikius nuo pat mažų dienų. Vaikai, kurie išmoksta suprasti kitų jausmus, linkę daugiau laiko praleisti su tėvais žaidžiant ir mokantis įvairiose situacijose valdyti savo emocijas.

3. Emocinio intelekto ugdymo ypatumai ir galimybės šeimoje

EQ gerina santykius, stiprina empatiją, skatina teisingą elgesį, skatina mokytis iš klaidų, didina pagarbą, pasitikėjimą savimi ir pozityvumą, mažina stresą ir ugdo kūrybiškumą. Mamos ir vaiko laikas kartu – tai galimybė modeliuoti socialinį ir emocinį elgesį (Alegre, 2012; Slušnienė ir Balčėtienė, 2016).

Emocijų valdymo įpročiai formuoja vaiko emocinę sistemą. Šeima – tai mokykla, kurioje vaikas mokosi jausti, suprasti ir reikšti emocijas. Kiekvienas vaikas – individualus, todėl auklėjimas turi atitikti jo poreikius. Jautresni vaikai turi jaustis emociškai stabiliai. Tokie vaikai, jausdami viską stipriau, geba išjausti kiekvieną emociją daug galingiau, todėl kiekviena stipri emocija gali sukelti pasėkmes, tokias kaip per didelis susijaudinimas, pykčio protrūkiai, jėgos naudojimas, stiprus pervargimas ir kt. Tėvų jausmingumas ugdo vaiko EQ (Goleman, 2009; Mayer, Caruso ir Salovey, 2016; Aron 2020 ir kt.).

Egzistuoja teigiamas ryšys tarp žaismingumo ir EQ: kuo žaismingesnis vaikas, tuo aukštesnis EQ (Bilbao, 2021). Tėvai ugdo vaiko EQ padėdami atpažinti ir suprasti jausmus. Svarbu reaguoti į vaiko jausmus ir vengti negatyvių vertinimų, leisti vaikui natūraliai išgyventi visas emocijas, nes tai padės jam išmokti su jomis susidoroti (Karklytės – Palevičienės, 2021; Суетайте-Волунгявичене, 2021). Pokalbiai šeimoje moko vaikus socialinio komunikavimo, bendravimo. Jei šeimoje ugdoma pagarba, vyrauja šiltas ir malonus bendravimas, išklausymas, tai tokį bendravimą vaikas demonstruos ir su kitais žmonėmis. Tėvai turi būti pavyzdys vaikams, jie turi mokytis, kaip tvarkytis su emocijomis, nebandyti užgniaužti vaikams kylančių jausmų (Goleman, 2009; Bredokienė ir Ignatovičienė, 2015; Aron, 2020 ir kt.). Laikas, kurį vaikai praleidžia su mamomis žiūrėdami televizorių, yra susijęs su didesniu sunkumu susidoroti su stresu. Tikėtina, kad nuolat susidūrę su virtualiais emociniais stresais vaikai išėikvoja savo išteklius, kad galėtų susidoroti su tolesniu stresu net ir realiame gyvenime. O laikas, kurį mama ir vaikas praleidžia kartu einant miegoti, valgant, darant namų darbus, tvarkydamiesi, yra nesusijęs su EQ (Alegre, 2012).

Galima apibendrinti, kad šeima yra pagrindinė vaiko mokykla, kurioje jis išmoksta kontroliuoti save, pažinti kitus, bendrauti ir bendradarbiauti ir kt. Kiekvienas vaikas yra ypatingas, todėl jo tėvai turėtų atsižvelgti į savo vaiko ypatumus ir pasirinkti tinkamą bendravimo stilių. Tėvų jautrumas ir laikas kartu su vaiku gali padėti vaikui užaugti emociškai stipriu žmogumi. Laikas kartu, tai bendravimas, žaidimai, knygų skaitymas ir kt. Tai lavina vaiko EQ. Televizijos žiūrėjimas, namų ruošos darbai ar valgymas kartu neturi nieko bendro su emociniu išprusimu.

4. Tėvų išsilavinimo įtakos, ugdant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų emocinį intelektą, empirinis tyrimas

4.1. Tyrimo metodologija

Analizuojant tėvų išsilavinimo įtaką, ugdant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko EQ, atliktas tyrimas, kurio tikslas – nustatyti, kokią įtaką turi tėvų išsilavinimas ugdant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko EQ. Tyrimo duomenys renkami naudojant kiekybinį tyrimo metodą – internetinę apklausą. Tyrimas buvo atliekamas internetinėje apklausų sistemoje „Google forms“. Šioje internetinėje apklausų sistemoje buvo patalpinta anketa „Tėvų išsilavinimo įtaka ugdant vaiko emocinį intelektą jaunesniame mokykliniame amžiuje (6-11 m.)“, kurią sudarė septyni klausimai, remiantis straipsnio teorinėje dalyje pristatytomis pagrindinėmis EQ sritimis bei ugdymo ypatumais ir galimybėmis, autorių (Goleman, 2009; Giedrienė, 2015; Bilbao, 2021; Karklytė – Palevičienė, 2021 ir kt.) nuostatomis ir atliktais tyrimais.

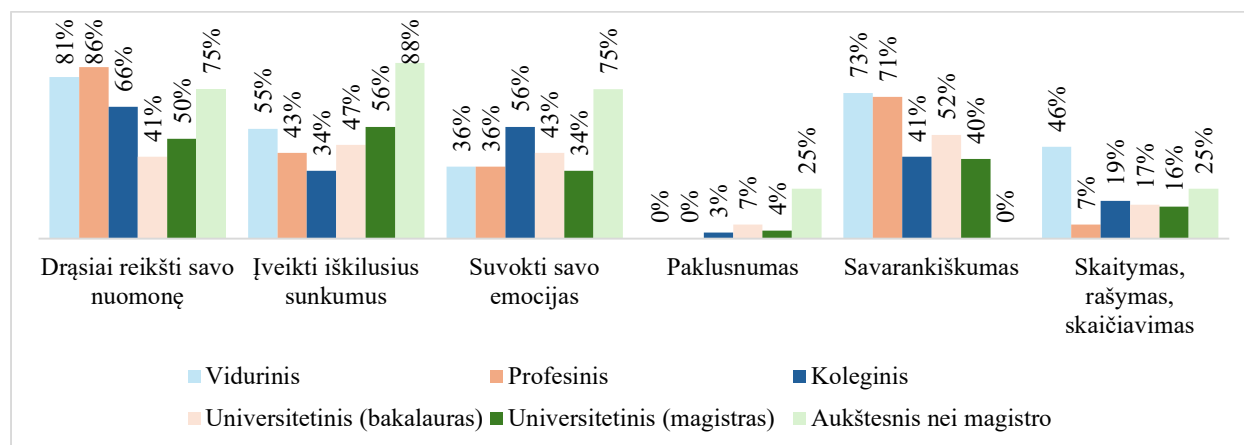
Dalyviams garantuotas anonimiškumas ir konfidencialumas, buvo patikinta, kad rezultatai bus pateikti tik apibendrintai, taip garantuojant dalyvio neatpažįstamumą. Atliekant tyrimą, kurio metu buvo vadovaujama Europos elgesio kodekso mokslinių tyrimų etikos klausimais (2018), buvo laikomasi tyrimo etikos principų: patikimumo, sąžiningumo, pagarbos ir atskaitomybės.

Duomenys gauti iš švietimo valdymo informacinės sistemos, kad 2022-2023 mokslo metais Lietuvoje pradinio ugdymo mokinių skaičius yra 121 495. **Tyrimui imtis** skaičiuota naudojantis „Paniotto“ formule (399 respondentų). Imties paklaidos dydis 0,05. Šis procentas visuotinai priimtas ir taikomas socialiniuose moksluose. Tyrime dalyvavo 400 respondentų. Atrankos dalyviai atrinkti naudojant demografinius kriterijus (gyvenantys Lietuvoje, turintys vaikų nuo 6-11 metų). Naudotas paprastasis – atsitiktinės tikimybinės imties atrankos tipas. Tyrimas atliktas 2024 m. kovo – balandžio mėn. Tyrimo duomenų apdorojimas atliktas programomis Ms Excel ir SPSS.

Atliekant šį tyrimą, buvo svarbu išsiaiškinti tiriamųjų pasiskirstymą pagal jų įgytą išsilavinimą, nes, atsižvelgiant į išsilavinimo skirtumus tarp respondentų, galima išvelgti, kaip keičiasi respondentų supratimas ir reakcija į EQ sąvokos supratimą bei ugdymo ypatumus ir galimybes. Klausimas apie išsilavinimą, suskirstytas į 7 išsilavinimo kategorijas. Įvertinus tėvų imtį išsilavinimo aspektu išryškėjo, kad daugiausiai apklausoje dalyvavusių tėvų turi universitetinį (bakalaurą) išsilavinimą (32 proc.). Kiti yra įgiję aukštesnį nei magistro laipsnį – 2 proc., universitetinį (magistrą) – 20 proc., koleginių – 22 proc., profesinį – 14 proc., vidurinį – 10 proc., nebaigto vidurinio išsilavinimo respondentų nebuvo. Paaikškėjo, kad tyrimo respondentai yra įgiję skirtingą išsilavinimą. Todėl tolimesni tyrimo rezultatai gali būti lyginami tarpusavyje atsižvelgiant į respondentų įgyto išsilavinimo skirtumus. Tyrimo rezultatai pateikiami tik tiesiogiai susiję su šio tyrimo problema.

4.2. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Goleman (2009) teigia, kad žmogui EQ yra svarbesnis nei intelekto koeficientas (IQ). Nors EQ yra glaudžiai tarpusavyje susijęs su IQ, tačiau autorius mano, kad įsisiūbavus jausmams, protas žmogaus nebevaldo. Todėl tyrimo pradžioje respondentų paprašyta pažymėti, jų nuomone, tris svarbiausius vaiko gebėjimus. Tyrimo rezultatų analizė parodė (1 pav.), kad, respondentų nuomone (nepriklausomai nuo respondentų išsilavinimo), svarbiausi vaiko gebėjimai yra drąsiai reikšti savo nuomonę, įveikti iškilusius sunkumus, suvokti savo emocijas, paklusnumas, savarankiškumas, skaitymas, rašymas, skaičiavimas.

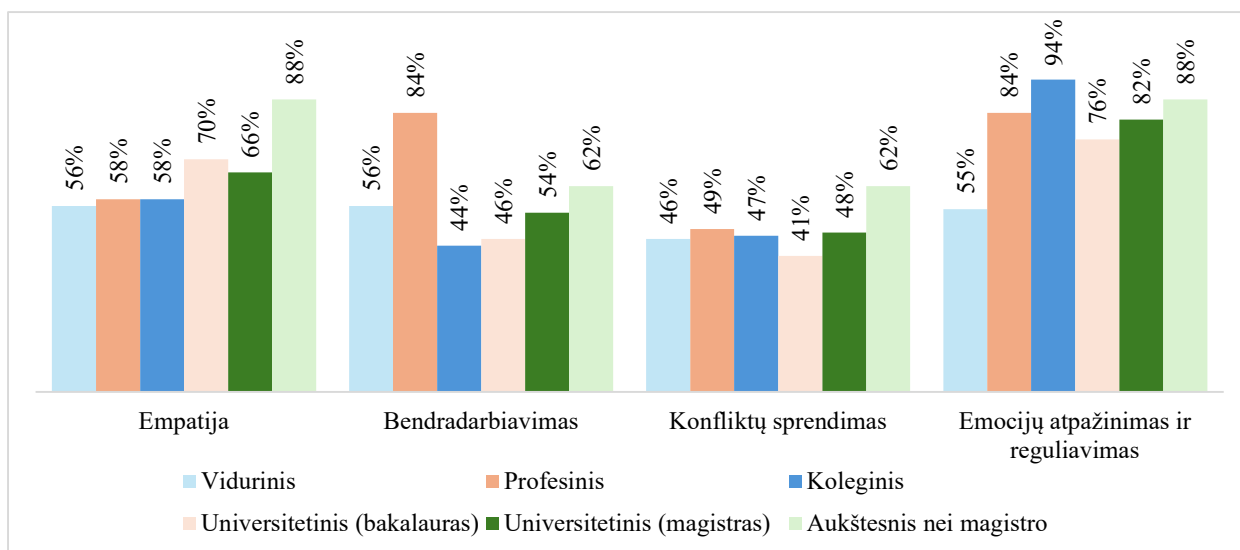

1 pav. Respondentų, atsižvelgiant į jų išsilavinimą, nuomonė apie svarbiausius vaiko gebėjimus
Šaltinis: sudarytas autorių pagal tyrimo duomenis, 2024 m.

Galima teigti, kad aukštesnį išsilavinimą turintys tėvai labiau vertina EQ gebėjimus. Autorių (Goleman, 2009; Giedrienė, 2015; Karklytė – Palevičienė, 2021) teigimu, labai svarbu mokėti atpažinti ir suvokti savo paties emocijas, nes, nesuprantant savęs, negalėsi suprasti ir kitų. Galima daryti prielaidą, jog tėvai, turintys aukštesnį išsilavinimą, daugiau dėmesio skiria emociniam vaiko išprusimui.

EQ autoriai (Goleman, 2009; Giedrienė, 2015; Bilbao, 2021 ir kt.) apibūdina, kaip gebėjimą suvokti savo ir kitų žmonių emocijų būseną, teisingai įvertinti ir valdyti savo emocijas, tinkamai jas

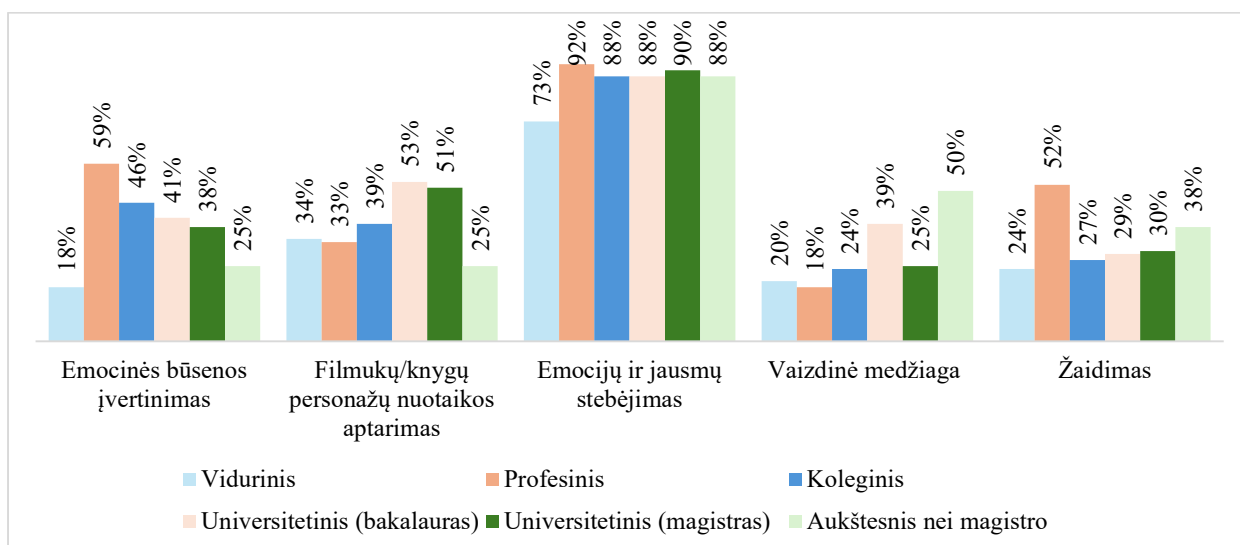
išreikšti. Kitu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar aukštesnis išsilavinimas turi įtakos respondentų EQ sąvokos sampratai.

2 pav. Emocinio intelekto sąvokos samprata atsižvelgiant į respondentų išsilavinimą
Šaltinis: sudarytas autorių pagal tyrimo duomenis, 2024 m.

Išnagrinėjus pateiktus duomenis (2 paveikslas) galima teigti, kad respondentai yra susipažinę su EQ sąvoka. Žinios apie EQ sąvoką yra susijusios su respondentų išsilavinimu. Su visais teiginiais daugiausiai sutiko respondentai, kurie turi magistro išsilavinimą. Apibendrinant rezultatus galima pastebėti, kad respondentai, turintys aukštesnį nei vidurinį išsilavinimą, EQ sąvoką supranta geriau.

Trečiuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokiais būdais tėvai, turintys skirtingą išsilavinimą, moko vaikus pažinti emocijas. Суetaйте-Волунгявичене (2021) teigimu, vaikas turi pažinti įvairias emocijas, nes, nepatyręs vienos ar kitos emocijos, jis nežinos, kaip su ja elgtis. Tyrimo rezultatų analizė parodė (3 pav.), kad dažniausiai respondentų naudojamas būdas yra stebėti ir aptarti emocijas bei jausmus, tačiau žemesnio nei profesinio išsilavinimo respondentai jį naudoja rečiau (73 proc.).

3 pav. Respondentų, atsižvelgiant į jų išsilavinimą, dažniausiai naudojami būdai, padedantys vaikui išmokyti pažinti emocijas

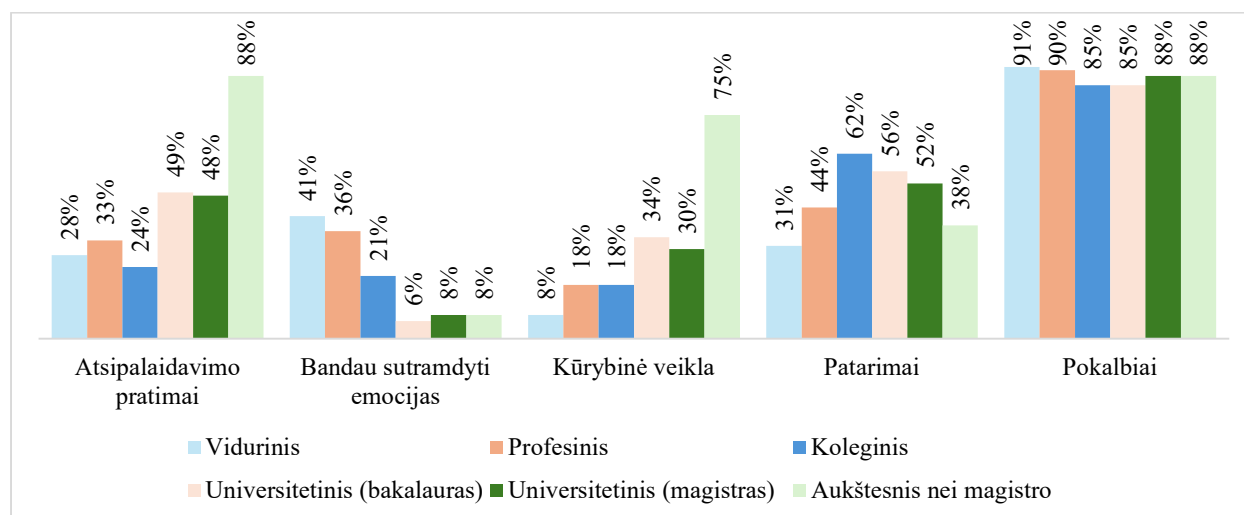
Šaltinis: sudarytas autorių pagal tyrimo duomenis, 2024 m.

Alegre (2012) tvirtina, kad geriausias būdas, padedantis vaikui išmokyti pažinti emocijas, yra stebėjimas ir mokymasis iš pavyzdžio. Išnagrinėjus rezultatus (3 pav.) galima teigti, kad tėvai, turintys

aukštesnį nei universitetinį (bakaluro) išsilavinimą, dažniau naudoja vaizdinę medžiagą, aptaria animacinių filmukų ar knygų personažų nuotaikas. Apibendrinant galima teigti, kad tėvai, turintys aukštesnį nei koleginių išsilavinimą, naudoja daugiau būdų, padedančių vaikui išmokti pažinti emocijas.

Kitu klausimu siekiama sužinoti, ar tėvai naudoja įvairesnius metodus ugdydami vaiko EQ. Tyrimo rezultatų analizė parodė, kad dažniausiai tėvai, nepriklausomai nuo jų išsilavinimo, naudoja pasakojimo, paaiškinimo, diskusijos (vidurkis 82 proc.), ir grožinės literatūros kūrinių (ypatingai pasakų) skaitymo (vidurkis 86 proc.) metodus. Respondentai, turintys žemesnį nei koleginių išsilavinimą, naudoja įvairesnius metodus (eksperimentavimo/tyrinėjimo; muzikinė veikla; pasakojimas, paaiškinimas, diskusija; grožinės literatūros skaitymo), kuriais ugdo vaiko EQ. Tačiau tokie tėvai rečiau naudoja situacijos analizės ir aptarimo metodą (36 proc.; 20 proc.), kai tuo tarpu visi magistro išsilavinimą turintys respondentai naudoja (100 proc.) šį metodą. Šis metodas populiarus ir tarp universitetinį (bakaluro) (73 proc.) ir universitetinį (magistro) (59 proc.) išsilavinimą turinčių respondentų. Galima teigti, kad kuo aukštesnį išsilavinimą turi tėvai, tuo mažiau EQ ugdymo metodų naudoja. Tačiau aukštesnio išsilavinimo tėvai naudoja vieną pagrindinių ir svarbiausių metodų – pokalbį, kuris, pasak Breidokienės ir Ignatovičienės (2015), šeimoje moko vaikus socialinio bendravimo ir labai svarbus komunikuojant su bendraamžiais.

Paskutiniuoju klausimu siekiama nustatyti, ar tėvų išsilavinimas turi įtakos ugdant vaikų gebėjimą valdyti neigiamas emocijas ir stresines situacijas. Kaip teigia mokslininkai (Goleman, 2009; Alegre, 2012; Sethi ir kt., 2013), tėvai, kurių EQ labiau išlavintas, geriau atliepia vaiko poreikius esant neigiamoms emocijoms ir stresinėse situacijose. Kadangi Goleman (2009) nustatė, kad EQ ir IQ yra glaudžiai susiję, todėl galima daryti prielaidą, kad nuo tėvų išsilavinimo turėtų priklausyti tai, kaip ugdomi vaikų gebėjimai, padedantys valdyti neigiamas emocijas ir stresines situacijas. Tyrimo rezultatų analizė parodė (4 pav.), kad dažniausiai, nepriklausomai nuo tėvų išsilavinimo, vaiko gebėjimas valdyti neigiamas emocijas ir stresines situacijas ugdomas pokalbiais. Tėvai, turintys aukštesnį nei koleginius išsilavinimą, ugdymui dažniau naudoja atsipalaidavimo pratimus, taip pat kūrybinę veiklą.

4 pav. Respondentų, atsižvelgiant į jų išsilavinimą, vaiko gebėjimų valdyti neigiamas emocijas ir stresines situacijas ugdymas

Šaltinis: sudarytas autorių pagal tyrimo duomenis, 2024 m.

Apibendrinus pateiktus tyrimo rezultatus (4 pav.) galima teigti, kad aukštesnį nei koleginių išsilavinimą turintys tėvai geriau atliepia vaiko poreikius ugdydami jo gebėjimą valdyti neigiamas emocijas ir stresines situacijas. Tuo tarpu tėvai, turintys žemesnį nei universitetinį (bakaluro) išsilavinimą, taiko netinkamus neigiamų emocijų ir stresinių situacijų įveikos būdus, t. y. bando neigiamas vaiko emocijas sutramdyti. Remiantis Goleman (2009), labai svarbu atliepti vaiko poreikius ir būti empatiškiems. Emocijų tramdymas neleidžia vaikui išjausti ir išgyventi įvairių situacijų. Taigi labai svarbu tėvams kalbėtis su vaikais, ugdyti gebėjimus ne tik pažinti save, bet ir kitą žmogų, ugdyti gebėjimą užjausti ir tinkamai reaguoti į situaciją.

Išvados

1. Emocinis intelektas dar kitaip vadinamas emocinė kompetencija, emocinis išprusimas arba emocinis raštingumas. Jį sudaro gebėjimas suprasti savo jausmus ir emocijas, atpažinti juos kituose žmonėse, mokėjimas valdyti ir tinkamai išreikšti emocijas, gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti. Vaikai, kurių emocinis intelektas ugdomas tinkamai, pasiekia geresnių rezultatų mokykloje.

2. Nustatyta, kad tėvų išsilavinimas teigiamai veikia vaiko emocinį raštingumą. Jis lavinamas ne tik asmeniniu pavyzdžiu, bet ir kalbant apie tinkamą elgesį, naudojant įvairius būdus ir metodus. Labiausiai vaiko emocinį intelektą ugdo mama, nes geba geriau atliepti vaiko poreikius.

3. Šeima – tai mokykla, kurioje vaikas mokosi jausti, suprasti ir reikšti emocijas. Kiekvienas vaikas – individualus, todėl auklėjimas turi atitikti jo poreikius. Jautresni vaikai turi jaustis emociškai stabiliai. Tokie vaikai, jausdami viską stipriau, geba išjausti kiekvieną emociją daug galingiau, todėl kiekviena stipri emocija gali sukelti pasėkmes, tokias kaip per didelis susijaudinimas, pykčio protrūkiai, jėgos naudojimas, stiprus pervargimas ir kt.

4. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog tėvai, turintys aukštesnį išsilavinimą, labiau rūpinasi vaiko emociniu ugdymu. Jiems svarbesni tokie vaiko gebėjimai, kaip mokėjimas drąsiai reikšti savo nuomonę, sunkumų įveikimas ir savęs pažinimas. Aukštesnio išsilavinimo respondentai geriau supranta emocinio intelekto sąvoką. Tėvai, įgiję aukštesnį nei koleginių išsilavinimą, taiko daugiau būdų, padedančių vaikams pažinti emocijas. Žemesnio nei universitetinio (bakaluro) išsilavinimo respondentams priimtinesnis įvairių emocinio intelekto ugdymo metodų naudojimas. Vis dėlto, aukštesnį išsilavinimą turintys tėvai dažniau taiko vieną iš svarbiausių emocinio intelekto metodų – padeda vaikui išmokyti valdyti neigiamas emocijas ir stresines situacijas.

Literatūra

1. Alegre, A. (2012). The Relation Between the Time Mothers and Children Spent Together and the Children's Trait Emotional Intelligence. *Child & Youth Care Forum*, 41(5), P. 493–508.
2. Aron, E., N. (2020). *Itin jautrus vaikas*. Vilnius: Sofoklis.
3. Bar-On, R. (2007). The Bar-On model of emotional intelligence: A valid, robust and applicable EI model. *Organisations and People*, 14, P. 27-34.
4. Lietuvos Respublikos Seimas. *Įsakymas dėl priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo* (2022 m. rugpjūčio 24 d. Nr. V-1269). (žiūrėta 2023, rugsėjo 8 d.). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a764050239511edb4cae1b158f98ea5/asr>
5. Bilbao, A. (2021). *Vaiko smegenys paaiškintos tėvams*. Kaunas: Obuolys.
6. Breidokienė, R., Ignatovičienė, S. (2015). *Pozityviosios tėvystės įgūdžių ugdymo metodinės rekomendacijos*. Vilnius: LRŠM. (žiūrėta 2023, rugsėjo 25 d.). Prieiga https://sppd.lrv.lt/uploads/sppd/documents/files/all/Pozityvios_tevystes_igudziu_ugdymo_pratybos.pdf
7. Goleman, D. (2009). *Emocinis intelektas*. Vilnius: Presvika.
8. Giedrienė, R. (2015). *Raidos sutrikimai ir vaiko socializacija*. Vilnius: LEU leidykla.
9. Karklytė – Palevičienė, M. (2021). *Vaiko emocinis intelektas*. Vilnius.
10. Lekavičienė, R. ir Antinienė, D. (2015) *Emocinis intelektas: Lietuvos jaunimo tyrimas: mokslo monografija*. Kaunas: Technologija.
11. Mayer, J. D., Caruso, D. R. & Salovey, P. (2016). The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion review*, 8(4), P. 290-300.
12. Meyrose, A. K., Klasen, F., Otto, C., Gniewosz, G., Lampert, T., & Ravens-Sieberer, U. (2018). Benefits of maternal education for mental health trajectories across childhood and adolescence. *Social science & medicine*, 202, P. 170-178.
13. Oksuz, Y., Coskun, K. (2017). An Investigation on the Relationship between Maternal Education Level, Maternal Employment, and Emotional Intelligence Performance of 10 Years Old Children. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), P. 456-470.
14. Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, cognition and personality*, 9(3), P. 185-211.

15. Sanchez – Nunez, M. T., Garcia-Rubio, N., Fernandez-Berrocal, P., & Latorre, J. M. (2020). Emotional Intelligence and Mental Health in the Family: The Influence of Emotional Intelligence Perceived by Parents and Children. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6255.
16. Sethi, D., Bellis, M., Hughes, K., Gilbert, R., Mitis, F., & Galea, G. (2013). *European report on preventing child maltreatment*. World Health Organization. Regional Office for Europe. [žiūrėta 2023, rugsėjo 22 d.]. Prieiga <https://apps.who.int/iris/handle/10665/326375>
17. Slušnienė, G., Balčėtienė, A. (2016). Emocinio intelekto ugdymas ikimokykliniame amžiuje. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, (12), P. 183–189.
18. Žemaitienė, N., Baniienė, I., Šap, V., Šiaulienė, I., Sukovienė, G., Žemaitaitytė, M., ir Šalčiūnaitė-Nikonovė, L. (2022). *Smurtas, emocinės krizės ir savižala paauglystėje: kaip atpažinti ir padėti?: metodinis leidinys sveikatos priežiūros specialistui*. Kaunas: LSMU.
19. Zhang, X. (2014). Family income, parental education and internalizing and externalizing psychopathology among 2–3-year-old Chinese children: The mediator effect of parent–child conflict. *International Journal of Psychology*, 49 (1), P. 30–37. DOI: 10.1002/ijop.12013.
20. Суetaйте-Волунгявичене, Г. (2021). Помощь детям младшего возраста в присоединении к игровому миру: микроанализ. *Вестник Московского университета. Серия 14. Психология*, (4), P. 34-71.

THE INFLUENCE OF PARENTS' EDUCATION ON DEVELOPING CHILDREN'S EMOTIONAL INTELLIGENCE IN EARLY PRIMARY SCHOOL AGE (6-11 YEARS OLD)

Viktorija Stadnik, Dr. Giedrė Slušnienė

Summary

Emotional intelligence (EQ) is crucial for well-being. Schools teach social and emotional skills, but families play the biggest role in shaping children's EQ. Research shows that children with high EQ are more successful in life.

Research problem. There is a prevailing discourse surrounding the correlation between parental education levels and child-rearing practices. A common perception is that individuals with lower levels of education are less capable of providing adequate care and nurturing for their children, while those with higher education are seen as better equipped to raise "well-adjusted" children. However, the relationship between cognitive intelligence and emotional intelligence is complex and not always linear. This raises a pertinent question: how does a parent's education level affect a child's emotional development during their early school years?

Research object - the effects of parental education on the development of emotional intelligence in children.

Research aim - to examine the effects of parental education on the development of emotional intelligence in younger children.

Research tasks:

1. To analyze the concept and expression of emotional intelligence.
2. To substantiate the influence of parents' education in developing the emotional intelligence of a younger school-age child.
3. To examine the features and possibilities of developing emotional intelligence in the family.
4. To assess the influence of parents' education in developing a child's emotional intelligence.

Research methods: To uncover the influence of parental education on the development of a child's emotional intelligence, its concept, and the specifics of its development, a method of scientific literature analysis was chosen. To achieve the research objective, a quantitative method—a questionnaire survey—was selected. The research results were processed and systematized using SPSS and Microsoft Excel programs.

Research methodology

Data for the study was collected using a quantitative research method - an online survey. The survey was conducted using the online survey system "Google Forms". An online questionnaire titled "The Influence of Parental Education on the Development of Children's Emotional Intelligence in Early Elementary School (6-11 years old)" consisting of seven questions was placed on this online survey system.

Participants are guaranteed anonymity and confidentiality. Results will be presented only in aggregate form, thus ensuring the participant's anonymity. In conducting the research, the ethical principles of research were adhered to: reliability, honesty, respect, and accountability.

The sample size was calculated using the Paniotto formula, resulting in 399 respondents. A total of 400 respondents participated in the study. Data from the Education Management Information System indicated that there were 121,495 primary school students in Lithuania during the 2022-2023 academic year. The sample error was 0.05. Participants were

selected using demographic criteria (residing in Lithuania and having children aged 6-11 years). A simple random sampling method was used. The research data was processed using MS Excel and SPSS.

Conclusions

1. Emotional intelligence is the ability to recognize, understand, and manage one's own emotions, as well as to empathize with others. It is crucial for successful learning and communication.

2. Parental education has a positive impact on a child's emotional literacy. It is developed through example, conversations, and various activities. A mother, as the closest person, has the greatest influence.

3. Parents, considering the individual characteristics of the child, should choose an appropriate communication style. In order to raise an emotionally literate child, parents must be sensitive, empathetic, and spend as much quality time together as possible.

4. Empirical research has revealed that parents with higher levels of education pay more attention to their children's emotional development. They are more likely to help children understand and manage their emotions. Parents with higher levels of education have a better understanding of the importance of emotional intelligence and use a variety of educational methods.

Keywords: emotional intelligence, early primary school age, education, family, upbringing.